22
(3685)
6. 11. 2026
Cena 0,50 €

НОВЕ ЖИТТЯ

DVOJTÝŽDENNÍK RUSÍNOV-UKRAJINCOV SR • ДВОТИЖНЕВИК РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СР

ВИБОРИ 2026

БРАТИСЛАВА / СХІДНА СЛОВАЧЧИНА – Державна комісія з питань виборів та контролю за фінансуванням політичних партій офіційно затвердила результати спільних місцевих виборів, які відбулися в суботу, 24 жовтня 2026 року. Цьогорічні вибори принесли стабільність на регіональному рівні, але водночас суттєві кадрові зміни в керівництві кількох ключових міст. Явка виборців на комунальних (муніципальних) виборах склала 48,48% (2 171 581 виборець), тоді як у виборах до органів вищих територіальних одиниць (VÚC) взяли участь 46,56% громадян, які мають право голосу.

Братиславський край: Юрай Дроба отримав 70,96% голосів (явка виборців 46,54%).

Банськобистрицький край: Ондрей Лунтер, незалежний кандидат, отримав 64,81% голосів (явка 46,15%).

Тренчинський край: Ярослав Башка отримав 57,44% голосів (явка 47,45%).

Трнавський край: Йозеф Віскупич отримав 54,04% голосів (явка 44,38%).

Жилінський край: Еріка Юрінова отримала 52,06% голосів (явка 50,14%).

Нітранський край: Браніслав Бецік отримав 50,47% голосів (явка 45,28%).

Кошицький край: Растіслав Трнка, незалежний кандидат, здобув найтіснішу перемогу з результатом 32,00% голосів (явка 42,50%).

Пряшівський край: Мілан Маєрський отримав 48,77% голосів при найвищій явці серед регіонів 49,86%.

У крайових виборах Мілан Мазурек (Рух «Республіка») балотувався на посаду голови Пряшівського самоврядного краю та переміг у п'яти округах: Меджилабірці (47,3 % голосів), Снина (47,0 % голосів), Гуменне (42,3 % голосів), Свидник (41,8 % голосів), Вранів-над-Топлею (39,7 % голосів).

Проте в загальному підсумку по всьому краю він посів друге місце з результатом 35,2 % голосів, поступившись Мілану Маєрському (KDH), який переміг у решті 8 округах Пряшівського краю.

Якщо на рівні країв змін не відбулося, то у восьми крайових центрах ситуація була динамічнішою. Хоча більшість приматорів зберегли свої посади, три крайові міста – Кошиці, Трнава та Тренчин – після виборів мають нове керівництво.

На сході Словаччини найбільшу увагу привернуло саме місто Кошиці. Після восьми років при владі Ярослав Полачек залишає посаду, а новим приматором стає Ладіслав Лорінц, який здобув 39,89% голосів. Пряшів зробив ставку на перевірене ім'я – Франтішек Ольга захистив своє крісло з результатом 40,69% голосів.

Зміни відбулися і в Попраді, де чинний приматор програв вибори, а новим очільником міста став Йозеф Кралік. Про нового приматора повідомляє і Списька Нова Весь, яку очолить Давід Демечко.

Зміни відбуваються і в інших окружних містах Пряшівського краю. Новим приматором Бардієва став Мирослав Олеяр, Кежмарок очолить Марек Гованяк, а Свидник – Ян Вook. Натомість наступність виборці обрали в Левочі, де залишається Мирослав Вілковський, у Меджилабірцах під керівництвом Владіслава Вишньовського, у Старій Любовні з Любошем Томком та в Стропкові, де посаду приматора захистив Ондрей Брендза.

Проте у багатьох інших містах східної Словаччини виборці підтримали чинних лідерів. У Сабинові впевнену перемогу здобув незалежний кандидат Міхал Репаський, отримавши 57,69% голосів. Свої посади також зберегли приматори Гуменного (Мілош Меричко), Михалівці (Мирослав Дуфінець) та Требішова (Марек Чіжмар, 42,73%). -p-

Учасники XXII Зборів КУПО в Кошицях.

Пластуни з усього світу об'єдналися в Кошицях

З 15 по 18 жовтня 2026 року Союзу скаутів «ПЛАСТ» українсько-русинської національності в Словаччині випала велика честь та відповідальність – зібрати в Кошицях понад 200 пластунів із 24 країн світу, які представляли 5 континентів, на XXII Збори Конференції Українських Пластових Організацій (КУПО).

У перший день зборів учасників привітав Надзвичайний і Повноважний Посол України в Словацькій Республіці Мирослав Кастран. Він високо оцінив діяльність ПЛАСТу в Словаччині та світі, яка допомагає плекати український дух у дітях та молоді, що є надзвичайно важливим у цей складний для України період боротьби за власне існування. Посол також окремо згадав пластунів, які віддали свої життя у повномасштабній війні з Росією.

З'їзд КУПО – це подія, яка з 1954 року кожні три роки гуртує пластунів з усіх куточків планети для забезпечення єдності, розвитку та сталості нашого великого спільного руху, що налічує вже 114 років.

Протягом цих днів у серці Східної Словаччини витав справжній пластовий дух і відчувалася міцна єдність нашої глобальної спільноти. Інтенсивна робота принесла вагомі результати: плідні дискусії завершено, голосування проведені, резолюції прийняті, а стратегічні й історичні рішення для майбутнього Пласту – ухвалені.

Пластуни з Чехії та Словаччини згадують 1991 рік, коли було відновлено діяльність ПЛАСТу в тодішній Чехословаччині.

КУПО обрало новий провід – Головну Пластову Булаву (ГПБ) та Головну Пластову Раду (ГПР), які керуватимуть діяльністю світового ПЛАСТу протягом наступних трьох років. Головою ГПБ стала Христина Санторе з Нідерландів, її заступником – Андрій Ребрик з України, а головою ГПР обрано Ксеню Балук з Аргентини.

ПЛАСТ у Словаччині щиро радіє і з того, що саме в Кошицях, разом зі Швецією, новим пластовим краєм офіційно став ПЛАСТ Чехії. Це символічно, адже саме 35 років тому було відновлено діяльність ПЛАСТу в тодішній Чехословаччині.

ПЛАСТ Словаччини висловлює вдячність кожному, хто здолав тисячі кілометрів, аби бути разом у ці визначні дні. Дякуємо проводу та всім, хто долучився до організації та проведення цієї масштабної події.

Святослав Довгович,
Анастасія Бабак, члени
Крайової пластової старшини

Пряшівські хори здобули золото та срібло на міжнародному фестивалі в Грузії

Академічні хорові колективи Пряшівського університету успішно представили Словаччину на міжнародному фестивалі Sing and Smile 2026, який пройшов із 20 по 25 жовтня в Тбілісі під егідою європейської організації Fiestalonia.

Наші вокалісти продемонстрували високу виконавську майстерність та підкорили міжнародне журі різноманітним репертуаром із сучасної світської та сакральної музики Словаччини. За результатами конкурсу престижні нагороди вибороли:

Жіночий хор Iuventus paedagogica (керівник – Тетяна Канішакова) – перше місце в номінації «Ансамблевий спів».

Хор Православного богословського факультету (диригент – Тетяна Канішакова, організатор – Мілан Петриско) – друге місце в номінації «Церковна музика».

Цей подвійний тріумф став результатом тривалої підготовки й таланту виконавців, а саму поїздку фінансово підтримали Фонд підтримки мистецтва та Рада з питань мистецької діяльності університету. Успіх хорів вкотре підтвердив високий рівень розвитку культури в Пряшівському університеті та його здатність перемагати на світовій арені.

За матеріалами речниці
Пряшівського університету
Інґрід Тімкової.

«Шарф давно вже зношено, чайник розбився, а книжка є, книжка залишилася»

Назва статті є цитатою голови Спілки українських письменників Словаччини Івана Яцканина, яку наводить у розповіді про свої літературні і перекладацькі намагання. Спілка посідає в місті Пряшеві. Вона є організатором Українського книжкового фестивалю, шостий річник котрого «Книжка 2026», проходив у середу, 28-го жовтня 2026 р., в залі Словацько-українського культурного та інформаційного центру. Співорганізатор фестивалю – Союз русинів-українців СР.

Зразки творчості Юліуса Панька зачитала Олена Федишин.

Книжка в даній програмі є головною темою для розповідей про авторів, їх творчість, видавання і проблеми з видаванням книжок, але і про потребу книжки в житті людини.

Присутня глядацька громада склалася зі старших пряшівчан, любителів української літератури, але і молодих людей, українців, що в сучасному проживають, навчаються або працюють в Пряшеві.

Як і на попередніх фестивалях, цього року почесними гостями стали директор ужгородського видавництва «TIMPANI» (Закарпаття) Ярослав Федишин із дружиною Оленою.

Головним пунктом програми фестивалю був огляд і познайомлення з новими книжковими виданнями. Окремо була презентована творчість Юліуса Панька, письменника, члена Спілки українських письменників Словаччини. Походить зі села Довгуня Свидницького округу. Відомий він своєю прозою про життя в прикордонних регіонах, де перетинаються три культури – Словаччини, України і Польщі.

У 2026 році ужгородське видавництво «TIMPANI» випустило нову книгу Юліюса Панька під назвою «Мертва петля». Ця книга стала визначною новинкою року для української громади Словаччини та Закарпаття, оскільки відображає зрілу прозу автора, глибоко пов'язану з долями людей українського прикордоння (Пряшівщини). Вона продовжує своєрідний стиль письменника – поєднання тонкого психологізму, життєвих трагедій та гумору.

Автор познайомив теж із книжкою «На все свій час». Кількома словами розповів про її зміст та свій роздум про значення часу в житті людини. Одне з оповідань прочитала Олена Федишин. Зміст захопив публіку та, можливо, став моментом для власного пояснення значення часу в поодиноких важливих життєвих зупинках.

Про видавництво «TIMPANI» до присутніх заговорив Ярослав Федишин. Він нагадав про сучасну складну ситуацію з книговиданням в Україні загалом, адже внаслідок

війни знищено не лише видавництва, а й бібліотеки, спалено тисячі книжок.

Однак попри все видавництво залишається одним із головних в Україні популяризаторів літератури українців Словаччини.

Книжкова виставка, яка є супровідною акцією фестивалю, дала можливість оглянути велику кількість видань українських

На фото (зліва): Іван Яцканин, Юліус Панько, Ярослав Федишин.

письменників Словаччини та України. Усі вони побачили світ у згаданому видавництві, були видані СРУСРом або ж подаровані Спілці українських письменників Словаччини авторами та іншими видавцями.

Тут є переклади українських письменників Словаччини на словацьку мову, або словацьких авторів на українську мову. Видавництво випускало відомі антології словацької малої прози в перекладах Івана Яцканина, який має за собою значну кількість власних перекладів. Перекладає з чеської, словацької та польської мов на українську та з української на словацьку. Іван Яцканин поділився творчими досягненнями та й планами в галузі перекладу зі словацької літератури. Як головний редактор літературно-мистецького журналу «Дукля» нагадав, що журнал часто друкує твори закарпатських колег, оскільки між закарпатськими українськими письменниками та українськими письменниками Словаччини завжди були гарні відносини.

Цікаво було прослухати дані про те, як читають українські книжки в Україні, з чим познайомив присутніх Іван Яцканин. Так, протягом останнього року від 87% до 90% читачі обирають книжки українською мовою. 75% опитаних надають перевагу паперовим книжкам, 55% користуються електронними, а 24% слухають аудіокниги (багато хто поєднує різні формати).

Найчастіше українці читають, щоб відпочити (69% читачів) і отримати задоволення від читання (54%). Під час повномасштабної війни книжки стали і способом підтримки. Книжки допомагають українцям переживати досвід війни. Майже третина читачів знаходять у книжках спосіб знизити рівень тривожності, відпочити та відволіктися від повсякденних подій.

В ужгородському видавництві „Карпати" – теперішньому «TIMPANI» вийшов переклад українських народних казок на словацьку мову під назвою «Majster Ivanko» (1985). Іван Яцканин тоді в Ужгороді за гонорар купив собі шарф, а додому – гарний фарфоровий чайник. Шарф давно вже зношено, чайник розбився, а книжка є, книжка залишилася.

Це думка, яка могла б навести і читача в Словаччині, щоб полюбив книжку своїх авторів, читав і пізнавав себе, свій час, людей навколо себе і потребу заспокоїтись від щоденних турбот.

Читати, читати, читати – були заключними словами ведучого вечора Івана Яцканина. Для того і реалізується Український книжковий фестиваль.

Єва Олеар

НОВЕ ОБЛИЧЧЯ СОЮЗУ:
Перше засідання Президії ЦР СРУСР

21 жовтня 2026 року в Пряшеві відбулося перше засідання нової Президії Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки (СРУСР), сформованої за підсумками IX з'їзду організації (12 вересня 2026 р.).

Склад Президії зазнав суттєвих змін: до керівного органу увійшли нові обличчя, що стало результатом планового переобрання в регіональних структурах Союзу. Значну частину оновленої Президії становлять молоді люди, яка привносять свіжу енергію в організаційну структуру. На сьогодні Президія складається з 13 членів, які репрезентують 6 регіональних організацій СРУСР.

Порядок денний засідання охоплював ряд питань, серед них звіт про діяльність керівництва Центральної ради СРУСР, розподіл обов'язків між членами Президії до 2030 року, затвердження плану роботи Президії до кінця 2026 року, формування пропозицій щодо складу дорадчих органів ЦР СРУСР, підготовка проєктів для подачі до Фонду підтримки культури національних меншин (KULT MINOR) на 2027 рік.

Окрему увагу під час дискусії Президія приділила пошуку ефективних шляхів активізації та розширення членської бази Союзу. Зокрема, йшлося про залучення до діяльності організації українців, які через повномасштабні воєнні дії Росії в Україні знайшли прихисток на території Словаччини та наразі поступово інтегруються в суспільно-економічне життя республіки.

Наприкінці засідання Президія затвердила програмно-організаційне забезпечення 52-го конкурсного огляду народних пісень «Маковицька струна» (7 – 8 листопада 2026 р.), попередній склад дорадчих органів – комісій.

-мі-

Пошана до старших

Цього року 25 жовтня в селі Убля з нагоди Місяця пошани до старших відбулося особливе свято для всіх жителів поважного віку. Учні основної школи та фольклорна група «Ублянка» приготували для них святкову культурну програму.

Уперше на сцені виступив новий дівочий фольклорний колектив – «Убляночка», у якому співають дівчата віком від десяти до шістнадцяти років. Група діє під егідою громадського об'єднання «Umenie na hran(i)e». Юні виконавиці щиро показали своїм бабусям, дідусям та батькам, як майстерно вони вміють співати рідні пісні.

Староста села Йосиф Фейсак разом із депутатами підготували для всіх присутніх приємні частування та подарунки. Він сердечно подякував активним пенсіонерам за їхню працю та значний внесок у розвиток села.

– МК –

Фото: Марія Камозінова

Учні Основної школи села Убля

«Ублянка»

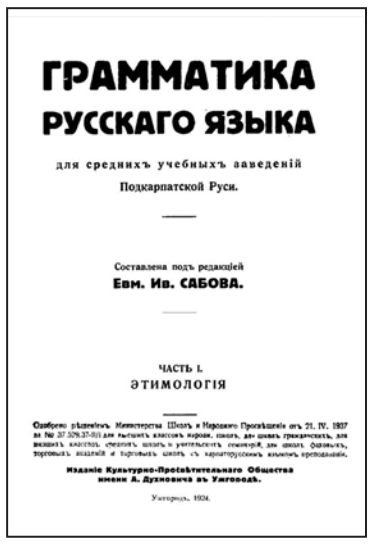
«Убляночка»

Чому у Празі школи писали «русинськими», а в Ужгороді та Пряшеві – «руськими»?

Період перебування Закарпаття (Підкарпатської Русі) та північно-східної Словаччини (Пряшівщини) у складі Першої Чехословацької Республіки (ЧСР) відзначився системною розбудовою мережі освітніх закладів для корінного слов'янського населення. Організація народної освіти в обох регіонах підпорядковувалася єдиному юридичному полю Праги, що безпосередньо відображалося в офіційній номенклатурі навчальних закладів. В архівних документах зафіксована сувора термінологічна система, де категорія «русинський» посідала чітке місце в державній адміністративній політиці республіки, тоді як у внутрішньому житті краю панував термін «руський».

Панькевич І. Граматика руського языка для молодших кляс школ народных и горожанских. Мукачево : 1922.

Сабов Е. Грамматика русскаго языка для средних учебных заведеній Подкарпатской Руси. Ужгород : 1924.

Типологія шкіл та їхні архівні чеські назви

В офіційному діловодстві ЧСР усі навчальні заклади класифікувалися за рівнями освіти та формою фінансування й утримання. Державною мовою республіки (чеською) ці назви фіксувалися так:

Початкова та неповна середня освіта (Národní školy)

Státní obecná škola (Державна народна / початкова школа) – базовий тип навчального закладу (1–5 класи), що повністю утримувалися коштом республіканського бюджету.

Církevní obecná škola (Церковна народна школа) – початкова школа, яка належала релігійній громаді (найчастіше греко-католицькій парафії), але підпорядковувалася державному шкільному нагляду. На Пряшівщині, через відсутність окремого статусу автономії, цей тип шкіл залишався найбільш поширеним.

Státní měšťanská škola (Державна горожанська школа, розмовно – *«горожанка»*) – вищий тип початкової школи (6–8 класи), що давав прикладну неповну середню освіту.

Середня та професійна освіта

Státní reálné gymnázium (Державна реальна гімназія) – класичний заклад середньої загальної освіти (діяли в Ужгороді, Мукачеві, Хусті, Берегові, а також Руська державна гімназія в Пряшеві).

Státní učitelský ústav / Církevní učitelský ústav (Державний або церковний учительський інститут / семінарія) – середня спеціальна школа, яка готувала педагогічні кадри для народних шкіл краю (діяли в Ужгороді, Мукачеві та Пряшеві).

Živnostenská škola pokračovací (Ремісничо-промислова продовжувальна школа) – вечірні або профільні заклади для підготовки майстрів і ремісників.

Юридичний статус терміна «русинський» у чеському стандарті

Чехословацьке законодавство вимагало обов'язкового зазначення мови навчання у назві кожного закладу. Для цього використовувалася стала юридична формула: „s vyučovacím jazykem..." (з мовою навчання...).

У чеських статистичних звітах, указах Міністерства шкільництва та народної освіти ЧСР, а також у реєстрах Шкільного реферату в Ужгороді (і відповідного реферату в Братиславі для Пряшівщини) школи для місцевого слов'янського населення офіційно іменувалися: „s vyučovacím jazykem rusínským" (із руською мовою навчання).

Прикметник *„rusínsky"* мав офіційний державний статус лінгвоніма в чеському діловодстві. Влада використовувала його для розмежування місцевих шкіл від навчальних закладів інших національних спільнот, що діяли паралельно: *s vyučovacím jazykem československým* (із чехословацькою мовою навчання), *maďarským* (угорською), *německým* (німецькою) чи *rumunským* (румунською). Чеська влада свідомо трималася цього етноніму в офіційних актах, прагнучи зберегти нейтралітет та уникнути політизації внутрішніх мовних суперечок між місцевими культурними течіями.

Пряшівська учительська семінарія як форпост освіти

Особливе місце в системі освіти ЧСР посідала Пряшівщина, де освітній рух розвивався у тісному взаємозв'язку з Підкарпатською Руссю. Головним центром підготовки національних педагогічних кадрів тут була Греко-католицька учительська семінарія в Пряшеві (в офіційних документах чеською мовою: Řecko-katolický učitelský ústav v Prešově).

Цей заклад, заснований на базі старої єпархіальної структури, за часів ЧСР отримав державну акредитацію. Семінарія забезпечувала вчителями мережу народних шкіл не лише Пряшівщини, а й Підкарпатської Русі. Навчальні програми та підручники узгоджувалися з Міністерством освіти в Празі, а випускники отримували дипломи державного зразка. Разом із Пряшівською державною гімназією семінарія формувала інтелектуальну еліту краю.

Оскільки Пряшівщина адміністративно належала до словацької землі, а не до Підкарпатської Русі, її освітня мережа контролювалася Шкільним рефератом у Братиславі. Бажаючи нівелювати москвофільські впливи, чехословацька влада на Пряшівщині часто схвалювала використання підручників українофільського спрямування, створених в Ужгороді (зокрема, нормативну «Граматику руського языка» Івана Панькевича).

Особливості мовної практики: «руський» міжвоєнний стандарт проти сучасного «русинського»

У часи Чехословацької Республіки (1918–1938 рр.) прикметника *«русинський»* у живій мові, місцевій пресі, літературі чи внутрішньому діловодстві Закарпаття та Пряшівщини не існувало взагалі. На практиці, у двомовному оформленні документів (атестатів, свідоцтв, бланків та печаток навчальних закладів), чеському адміністративному прикметнику *„rusínský"* (ліворуч) завжди відповідав місцевий переклад (праворуч або нижче), де традиційно і незмінно вживався корінь *рус-*:

Чеською: *Řecko-katolický učitelský ústav s vyučovacím jazykem rusínským v Prešově*

Місцевою мовою: *Греко-католицька учительська семінарія з руською мовою викладання в Пряшеві*

Залежно від культурно-політичної орієнтації діячів освіти, цей переклад фіксувався у двох графічних варіантах.

Українофільський напрям (А. Волошин, І. Панькевич, товариство «Просвіта») використовував правопис «руська мова» (з однією «с»), трактуючи це як історичний прикметник від слова *Русь*, що підкреслював приналежність місцевого населення до єдиного українського етносу.

Москвофільський напрям (товариство ім. Духновича) наполягав на написанні «русскій языкъ» (з двома «с» та твердим знаком), намагаючись штучно наблизити місцеві говори до російського літературного зразка.

Умови видання граматики Івана Панькевича у 1922 році були продиктовані гострою потребою чехословацької влади навести лад у повному хаосі тогочасного шкільництва Підкарпатської Русі, де бракувало єдиного підручника. Шкільний референт в Ужгороді офіційно доручив Панькевичу створити таку книгу, яка б компромісно поєднувала місцеві народні говори з нормами української літературної мови та була затверджена Міністерством освіти в Празі як обов'язковий стандарт для шкіл із руською мовою навчання.

Вихід у світ українофільської граматики Івана Панькевича у 1922 році викликав бурхливий протест з боку місцевих москвофілів, які звинуватили автора у «штучному фонетичному новотворі». У відповідь на це лідер москвофільського табору Євменій Сабов у 1924 році терміново підготував свою «традиційну» граматику на основі етимологічного правопису, намагаючись у такий спосіб заблокувати зближення місцевих шкіл із живою українською літературною мовою.

Поняття ж «русинська мова» у ролі кодифікованого літературного лінгвоніма є виключно модерним феноменом кінця XX – початку XXI століття. Воно увійшло в активний ужиток лише у наш час і використовується частиною активістів Русинської обрoди після проведення ними кодифікацій місцевих діалектів у 1995 році. Для людей міжвоєнної доби, педагогів ЧСР та тогочасного діловодства поєднання слів «русинська мова викладання» було б абсолютно чужим і невідомим штучним новотвором.

Функціонування зазначеної термінологічної системи підтверджується такими групами першоджерел.

Офіційні урядові видання: Звіти та постанови Міністерства шкільництва та народної освіти ЧСР, а також «*Вістник Школьного Реферату цивільної управи Підкарпатської Русі*» (Ужгород, 1920–1938 рр.).

Затверджені навчальні посібники: *Панькевич І.* «Граматика руського языка для молодших кляс школ народных и горожанских» (1922), яка була офіційно схвалена Прагою як нормативний підручник для шкіл *„s vyučovacím jazykem rusínským"*.

Підсумовуючи, слід навести, що термін «русинська мова навчання» є автентичною, офіційною чеською архівною назвою правового статусу цих шкіл на державному рівні. Проте у внутрішньому житті самих шкід, на їхніх вивісках, печатках та в підручниках використовувався виключно термін «руська мова». Перенесення сучасного терміна «русинська мова» (продукту кодифікації кінця XX століття) на період 1920–1930-х років є грубим анахронізмом, який спотворює реальну картину мовно-національних процесів у міжвоєнній Чехословаччині.

Літ.: Чума А., Бондар А. Українська школа на Закарпатті та Східній Словаччині (історичний нарис). Частина 1. Пряшів : Видання ЦК Культурного союзу українських трудящих в ЧССР, 1967. 115 с.

Ванат І., Ричалка М., Чума А. *До питань післявоєнного розвитку, сучасного стану та перспектив українського шкільництва в Словаччині* // Додаток до газети „Нове життя", № 40. Пряшів, 1992.

Качараба С., Задорожна О. Чеська адміністрація та національна школа на Підкарпатській Русі (1919–1938). *Україна: cultural heritage, national identity, statehood*. 2012. Вип. 22. С. 341–348.

Для друку підготував:
-мі-

В Ублі вшанували річницю визволення

27 жовтня в Ублі щороку святкують визволення села та довколишніх сіл. Програму до дня визволення організував староста села Йосиф Фейсак. Після покладання вінка, квітів та запалення свічок пролунав гімн Словацької Республіки.

Зі святковими промовами виступили працівниця сільського уряду та членкиня первинної організації Словацького союзу антифашистських борців (ПО ССАБ) Еріка Чопакова, а також учениця основної школи Клавдія Данкова. Вірш декламувала учениця ОШ Еріка Чопакова, а музичні номери виконали дівчата з місцевої школи та вокальний колектив «Ублянка».

-МК-

У Румунії відкрили український музей

У селі Поляни (повіт Марамуреш), де проживає найбільша українська громада Румунії, офіційно запрацював перший Музей української культурної спадщини. Проєкт реалізував Союз українців Румунії (СУР) під керівництвом Миколи-Мирослава Петрецького, перетворивши колишні розрізнені етнографічні кімнати на повноцінний професійний комплекс.

Експозиція, розгорнута в місцевому осередку СУР, створена зусиллями істориків, етнографів та жителів Марамурешу. Серед унікальних експонатів – традиційні строї та вишиванки марамуреських українців, старовинні знаряддя праці, ткацькі верстати, а також рідкісні книги, архівні документи та історичні світлини.

Новий простір уже включили до туристичних маршрутів регіону.

-р-

Мінеральна вода з Циґелки
отримала найвищий захист Європи

Наприкінці жовтня 2026 року лемківське село Пряшівщини Циґелка (Cigeľka) Бардіївського округу опинилося в центрі уваги Європи. Європейська комісія офіційно внесла природну мінеральну воду «Cigeľská» до престижного європейського реєстру Chránené označenie pôvodu (CHOP) – охоронюваних найменувань місць походження. Ця подія привернула нову хвилю інтересу до невеликого прикордонного села з багатою історією та його головного природного скарбу.

У виданнях знаходимо різне написання назви села. Авторитетний український мовознавець Словаччини Василь Латта в своєму *Атласі українських говорів Східної Словаччини* поруч з українською назвою села Цигелка наводить народну назву Циґо́лка. Проте широкого поширення набула назва мінеральної води – *Cigeľská*.

Циґелка – це історичне поселення, що розташувалося неподалік словацько-польського кордону. Століттями тут проживали карпатські русини (лемки), які зберегли свою унікальну культуру, мову та глибокі східнохристиянські традиції. Сакральним серцем села є мурований Храм святих Косми і Даміана 1816 року.

Головною візитівкою та гордістю Циґелки є однойменна природна мінеральна вода. Її розлив у пляшки розпочався ще у 1940 році, проте місцеві жителі та лікарі знали про її цілющі властивості набагато раніше.

Унікальність мінеральної води «Cigeľka» зумовлена особливими географічними, геологічними та кліматичними умовами регіону. Вона належить до категорії високомінералізованих природних вод і має специфічний, солонуватий смак.

Вода насичена життєво важливими елементами – натрієм (Na), кальцієм (Ca), магнієм (Mg) та гідрокарбонатами (HCO_3).

Вона містить значну кількість йоду (I) та брому (Br), що є рідкістю для континентальних підземних джерел.

Через свої потужні профілактичні та терапевтичні властивості мінеральна вода вже тривалий час продається не лише в супермаркетах, а й в аптеках. Вона рекомендована при захворюваннях шлунково-кишкового тракту, проблемах із кислотністю, а також для загального зміцнення організму та поповнення дефіциту мінералів.

Включення води «Cigeľská» до європейського реєстру Chránené označenie pôvodu у жовтні 2026 року стало 34-м випадком присвоєння такого статусу для продуктів зі Словаччини.

Цей статус юридично підтверджує: якість та специфічні властивості мінеральної води неможливо відтворити в жодному іншому куточку планети, адже вони нерозривно пов'язані саме з унікальним природним середовищем та надрами села Циґелка.

Відтепер назва води захищена від підробок на території всього Європейського Союзу.

Дещо з історії мінеральної води

Коли в XIX столітті угорський лікар Стефан Амброзі (István Ambrózy) наказав викопати в селі першу глибшу криницю для мінеральної води, джерело отримало назву на його честь – Ištvanus. Згодом цю назву латинізували до Stephanus. У словацькому контексті це головне джерело пізніше було відоме просто як джерело Štefan.

Пізніше було відкрито і дальші джерела - Ludovicus, Apolo / Apollo, Slovan чи Glória. -р-

Сучасні історичні дослідження здебільшого обходять факт, що в Германівцях-над-Топлею поруч з римо-католиками, євангеліками існували і віряни східнохристиянського обряду, яких просто називали руснаками. Проте шематизми Пряшівської єпархії показують, що тут проживали греко-католики, як і в близьких селах – Глинному, Ястрабї-над-Топлею і Златнику. Станом на 1844 рік в церкві-матері у Глинному було 269 вірян грецького обряду, в Златнику – 81, Германівцях-над-Топлею – 62, а в Ястрабї-над-Топлею, де місцевий храм служив для обидвох обрядів – 220. Загалом парафія мала 632 вірян, богослужбова мова була церковнослов'янська. Такий характер богослужінь міг зберегтись до наших днів. Проте в 70-х – 80-х роках минулого століття в церкві настала зміна богослужінь з церковнослов'янської на словацьку, що мало за наслідок утвердження у колишніх руснаків словацької самосвідомості.

Якщо в 1844 році вірян східного обряду в селі було 62, то дальший історичний розвиток не пішов на їх користь. Історики зазначають, що русини не прибули сюди як цілісна хвиля поселенців під час волоської колонізації, яка проходила в XIV - XVII ст., але лише як окремі особи, які знаходили тут працю або прибували сюди за родиною. Проте декотрі історики припускають, що первісний дерев'яний храм міг служити і вірянам східного обряду, отже, не лише римо-католикам чи євангеликам. Тим більше, що території не лише Земплину були під могутнім впливом східнохристиянських традицій.

За даними, які наводить український дослідник Володимир Гнатюк, в 1900 році Пряшівська єпархія на Земплині нараховувала 212 греко-католицьких громад, на Шариші – 382, а на Спиші - 220. Поруч з тим, громади східного обряду знаходились в Кошицях та широкій околиці, а також в селах, які зараз входять до складу Угорщини. Загалом віряни східного обряду були об'єднані в більше як 900 громадах.

Щоб мати уяву, скільки вірян грецького обряду (руснаків) було в Германівцях-над-Топлею, заглянемо в угорські статистики: 1880 – 501 жит., 118 р.-кат., 20 гр.-кат., 327 еванг. а.в., 36 юд., 1890 – 457 жит., 79 р.-кат., 28 гр.-кат., 330 еванг. а.в., 3 реформ., 18 юд., 1900 – 531 жит., 121 р.-кат., 38 гр.-кат., 351 еванг. а.в., 21 юд., 1910 – 654 жит., 27 руснаків, 195 р.-кат., 76 гр.-кат., 1 реформ., 345 еванг. а.в., 37 юд.

Як видно, руська за характером церква укріпляла у вірян руську самосвідомість і вірність азбуці та церковнослов'янській мові.

Одну з перших згадок про Германівці-над-Топлею знаходимо в угорського географа Елека Феньєша в його *Географічному словнику Угорщини* (1851). Цитата з словника: «Тут живе 130 римо-католиків, 80 греко-католиків, 328 євангеликів (лютеран) та 40 єврейських жителів. Тут розташована католицька філіальна церква (костел). Її територія (землі) настільки гориста та горбиста, що лише маленький клаптик луки лежить на рівнині. Ґрунт вкрай бідний і родить переважно овес та картоплю». А далі автор додає: «На шариській стороні на особливу згадку заслуговує гора Облік (Oblík), яка стоїть абсолютно відокремлено і має форму яйця. Її вершина скеляста, а з південно-західного боку дуже стрімка. Діти зазвичай виловлюють пташенят соколів, які тут гніздяться, спускаючись на мотузках з однієї скелі на іншу. На верхній скелі, розміром зі стіл на 12 осіб, висічено Таємну вечерю, але ніхто не знає, коли і ким вона була висічена».

Германівський потік розділяє село на дві частини, і в минулому він також був кордоном між Шариською та Земплинською столицями (комітатами).

Наразі найдавніша відома згадка про Германівці-над-Топлею походить з 1399 року і стосується земплинської частини села, яка належала до маєтку Чичва. У той час тривала суперечка між шляхтичами Абовцями та шляхтичами з Розганівців щодо територіальних меж згаданого маєтку. Земплинська частина на схід належала шляхтичам з Розганівців, а пізніше – Баторіям та їхнім спадкоємцям.

У документах XIV та XV століть село здебільшого фігурує під угорською назвою Hermanvagasa. З цього випливає, що село заснував шолтис (староста) на ім'я Герман разом із селянами-переселенцями, отже, це село засноване на німецькому (закупному) праві. У пізніший період воно зустрічається під назвою Herman. Назва Hermanowci у місцевих руснаків використовувалася з XV століття. Шолтиси діяли тут також у XVI та XVII століттях, а кріпосні господарства були селянськими.

З історією села пов'язана легенда про його засновника Германа, який нібито тиранізував жителів і змушував їх працювати на нього шість днів на тиждень, і лише один день – на себе. Він загинув під час видобувних робіт у піритових штольнях. У 1438 році в Германівцях було побудовано дерев'яний храм, який оточував цвинтар. Ймовірно, він стояв у земплинській частині, на місці теперішнього храму. У 1427 році шариська частина села була оподаткована від 19 порт (селянських дворів).

У 1600 році, окрім будинку шолтиса, тут було шість заселених кріпосних будинків, що становило приблизно третину порівняно з 1427 роком. У земплинській частині села в 1493 році господарювало лише одне селянське обійстя. У 1623 році в селі жили шолтис та чотири кріпосні родини. Шолтис і селяни платили податок землевласникам та здавали селянську данину в натуральній формі. Наприкінці XVII та на початку XVIII століття чисельність населення зростала.

Під час першого загальнодержавного перепису населення в Угорщині у 1787 році в селі налічувалося 32 будинки та проживало 248 жителів, а у 1828 році тут існувало 84 будинки та проживало 612 жителів.

У 1882 році обидва однойменні села були об'єднані, і все село стало частиною Шариської столиці (комітату).

У другій половині XIX століття тут діяли три бідні млини, а в 1817–1821 роках працювала мануфактура з виробництва фаянсового (кам'яного) посуду. У XIX столітті на території села також видобували залізну руду.

Шариська частина села в XIX столітті мала назви Tapli-Hermány та Taplihermány; після об'єднання воно знову називалося Tapolyhermány.

У чехословацький період село спочатку мало назву Hermanovce, а з 1960 року – Hermanovce nad Topľou. Жителі займалися сільським господарством, сезонною роботою в лісах, випалювали деревне вугілля; в селі працювали пилорама, млин та вівся видобуток у кам'яному кар'єрі.

Історичні події розгорталися безпосередньо в селі і під час Другої світової війни. У лісах під Обліком діяла партизанська група «Чапаєв». Наприкінці Другої світової війни (7 вересня 1944 року) село було спалене німецькими військами за допомогу партизанським загонам. У грудні 1944 року жителям села навіть загрожувало повне винищення.

Після Другої світової війни село пройшло шлях від повної руйнації до великої модернізації. Навесні 1945 року жителі повернулися в рідне село та розпочали важку відбудову своїх домівок з руїн. Традиційні промисли (лісівництво, випалювання деревного вугілля) замінило колективне господарство.

У 1950–1980-х роках село електрифікували, збудували нові дороги. Багато жителів знайшли роботу на промислових підприємствах в близьких містах.

Окрім історичного римо-католицького костелу XVII століття, у повоєнний період активізувалася й евангелічна громада, яка у 1993 році завершила будівництво нового сучасного храму.

Перепис населення 2021 року показав, що село має 688 жителів, більшість словацької національності, з них без віросповідання (10), римо-католики (207), євангеліки а.в. (362), греко-католики (17), православні (1), Свідки Єгови (2), віряни апостольської церкви (9), церкви братської (59), зазначена також належність до інших та неточно визначених церков (8), у 13 осіб не було встановлено конфесію. -мі-

Сторінки минулого (167)

ГЕРМАНІВЦІ-НАД-ТОПЛЕЮ – HERMANOVCE NAD TOPĽOU (окр. Вранів-над-Топлею)

Осінні звичаї українців

У селі Ремети (повіт Марамуреш) відбулась культурна програма під назвою «Осінні звичаї українців – День вдячності», в якій взяло участь понад 400 учасників. Свято, організоване Марамуреською філією та місцевим осередком Союзу українців Румунії (СУР), було присвячене збереженню національних традицій, мови та культурної спадщини. Урочистості у Святковій залі відкрили державними гімнами Румунії та України. Серед почесних гостей були консул України в Сігету-Мармацією Сергій Орлов, голова філії СУР Мирослав Петрецький та інші представники громади. Головною подією зустрічі стала художня програма за участю дітей, молоді й народних колективів.

(За матеріалами Укрінформу)

ІЛЮЗІЯ ЗБЛИЖЕННЯ

Казахстан офіційно закликав Росію припинити війну в Україні та негайно «заморозити» бойові дії на засадах дипломатії та Статуту ООН. Водночас, щоб збалансувати цей крок і зберегти відносини з Москвою, президент Касим-Жомарт Токаєв зробив несподіваний дипломатичний крок – запропонував залучити РФ до Організації тюркських держав (ОТД) - Organizácia turkických štátov (OTŠ) у новому форматі «ОТД+». Проте ця витончена політична гра Астани повністю розбивається об реальні стратегічні пріоритети Кремля.

Обґрунтовуючи ініціативу щодо залучення РФ до ОТД, Токаєв звернувся до глибоких історичних зв'язків і наголосив, що російська мова містить величезну кількість слів тюркського походження (від базових побутових понять до фінансових та адміністративних термінів, як-от *деньги, товар, караул, казна, таможня*). На думку казахстанського лідера, це лінгвістичне та культурне взаємопроникнення разом із мільйонами етнічних тюрків, які проживають у РФ, робить Росію невіддільною частиною ширшого тюркського простору.

Поєднання закликів зупинити війну та пропозицій інтеграції в ОТД – це прагматичний розрахунок Астани, спрямований на захист власних інтересів – посилити вплив Туреччини біля кордонів РФ і балансування «прив'язати» Росію до регіональних правил гри для безпеки 7,5 тис. км спільного кордону на тлі її агресивної політики щодо сусідів.

Кремль сприймає ініціативу Астани виключно як дипломатичний етикет, адже реальна інтеграція в ОТД суперечить стратегічним цілям РФ.

Головним пріоритетом ідеології «руського міра» залишається відновлення контролю та домінування над Україною та Білоруссю. При цьому іронія імперської концепції полягає в тому, що величезна північна частина територій самої Росії історично належить не до слов'янських, а до угро-фінських народів, чиї землі свого часу були колонізовані Москвою. Проте тюркський чи фіно-угорський напрямки для Кремля є вторинними.

Росія не бажає бути на других ролях. В ОТД лідером є Туреччина. Росія, яка звикла домінувати в ОДКБ (Організація договору про колективну безпеку) та ЄАЕС (Євразійський економічний союз), не погодиться на роль молодшого партнера Ердогана.

Кремль хворобливо ставиться до посилення тюркської ідентичності всередині самої Росії (Татарстан, Башкортостан, Якутія), вбачаючи в цьому загрозу сепаратизму.

Поки Токаєв намагається через заклики до миру та мовну близькість штучно розвернути фокус Москви на Азію та убезпечити Казахстан, Росія триматиметься свого імперського курсу. Кремль продовжує розглядати Україну та Білорусь як свій головний геополітичний приз, ігноруючи азійські дипломатичні маневри Астани.

З преси.

NOVE ŽYTŤA Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00177725. Ročník 76. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk, novez@centrum.sk. Náklad: 400 ks. Ročné predplatné 12,50 €. Štvrťročné predplatné 3,125 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Sadzba: QINET, Tlač: Grafotlač Prešov s.r.o. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 76. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.